

Yttergren om artefaktisk idrottshistorisk metod

Leif Yttergren

Gymnastik- och idrottshögskolan, Stockholm

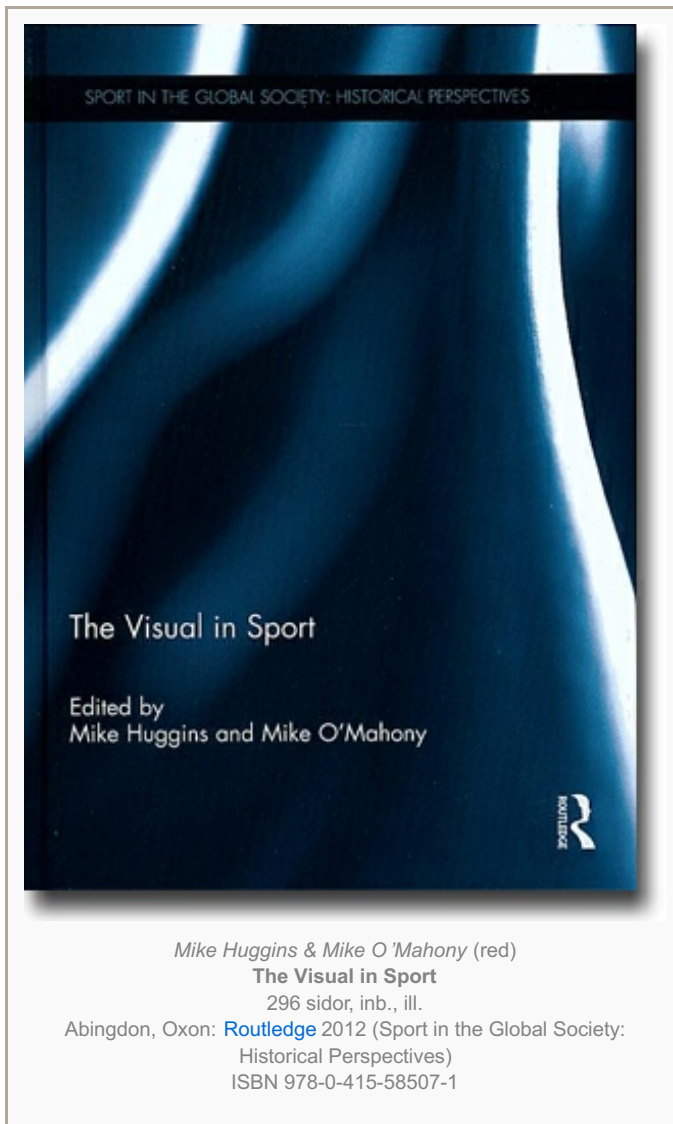
Det engelska bokförlaget Routledge skall ha all heder för sin omfattande utgivning av idrottshistorisk litteratur. Den relativt nyutkomna antologin *The Visual in Sport* är ett exempel på detta. Ibland undrar jag dock om man inte är väl ambitiös när man ger ut en antologi av redan publicerade artiklar, i föreliggande fall hade de redan publicerats i form av specialutgåva av tidskriften *The International Journal of the History of Sport* (vilken man för övrigt också ger ut). Förmodligen är det ekonomi som styr denna, för en i förlagsvärlden oinsatt, märkliga dubbelutgivning. Priset är smått otroliga 140\$ enligt Routledges hemsida.

Först något om antologins yttre. Hårda pärmar omfamnar de nästan 300 sidorna, det är ett plus och ger en bra känsla, men för övrigt verkar antologin snabbt och slarvigt formgiven. Inte minst är många illustrationer av låg kvalitet och ger intryck av en lågbudgetproduktion trots priset på den färdiga produkten.

Dessbättre är innehållet av betydligt högre kvalitet. Bakom antologin står två välrenommerade herrar med olika akademisk bakgrund: idrottshistorikern Mike Huggins och konstvetaren Mike O'Mahony, särskilt den förstnämnde torde vara bekant för många nordiska idrottsvetare. Redaktörernas ambition är att lyfta fram "the visual in sport" och som exempel framhålls det vi i Sverige kanske skulle rubriceras som artefakter, "ting som tillverkats av människor", till exempel arenan, fotografiet, skulpturen, konstverket, byggnaden. Alltså ett källmaterial som ofta är försummat av oss nordiska idrottshistoriker, som istället har en stor förkärlek för skriftliga källor av olika slag. Även bildanalys som metod blir med automatik uppmärksam i antologin och denna ofta komplicerade metodik hade kunnat fördjupas och tydliggjorts. Bildanalys används sällan som metod, inte minst här i Sverige, även om vissa försök gjorts av vissa mer mångvetenskapligt sinnade forskare, ofta som ett komplement till klassisk källanalys.

I den utmärkta, inspirerande och ganska omfattande prologen, författad av de båda redaktörerna, ges en bra introduktion till "the visual in sport". I den slås också antologins syften fram; det är stort och ambitiöst och kan i korthet sammanfattas enligt följande. De vill inspirera till forskning och publicering kring sport och bilder i vid mening och medvetandegöra förekomsten av nya och alternativa källor som målningar, skulpturer, foton, film med flera. Vidare är ambitionen att stimulera till mångvetenskaplighet och till att nya frågor ställs inom idrottsforskningen.

Totalt består antologin av 18 kapitel inklusive inledning och avslutning och nästa lika många kapitelförfattare. Dessa tillhör inte den gängse författarskaran i den internationella idrottshistoriska sfären utan består av för mig nya namn från en rad olika akademiska ämnen. Mångvetenskap genomsyrar därmed boken, vilken ger upphov till

både aha-upplevelser och dessvärre en del gäsningar. Fördelen med de många kapitlen är att alla läsare hittar något kapitel som är spännande eller som han eller hon är intresserad av.

Vidare kan man ju undra när den första kvinnliga sportstjärnan i Sverige föräras en staty. Man både häpnar och skräms över den totala mansdominansen.

Kapitelförfattarna hämtar i regel sina exempel för analyserna från "hemmaplan", från det moderna västerländska 1900-talssamhället, men det finns några undantag, till exempel "The Palio Banner and the Visual Culture of Horse Racing in Renaissance Italy" av Elizabeth Tobey och "'Sport for Grown Children'. American Political Cartoons, 1790-1850" av Kenneth Cohen. Vidare kan följande tre exempel kanske tjäna som aptitretare och tydliggöra antologins innehåll:

- "Imaging Sport at the Grosvenor School of Modern art (1929-1937)" av Mike O'Mahony
- "Stadiums: Architecture and the Iconography of the Beautiful Game" av Benjamin Flower
- "Sport and Specatorship as Everyday Ritual in Ben Shahn's Painting and Photography" av John Fagg

Själv kunde jag inte låta bli att kasta mig över ett kapitel av Maureen Margaret Smith med titeln "Mapping America's Sporting Landscape: A Case Study of Three Statues". USA älskar som bekant sina sporthjältar och det finns en lång tradition att skriva hyllningsbiografier, uppkalla gator och arenor och till och med resa statyer över hjältarna, ofta i deras hemstad eller vid arenan de verkade vid. Basketstjärnan Michael Jordan är ett sådant exempel. I Sverige, jantelagens förlovade land, har vi inte alls samma tradition och endast några sporthjältar har förärats en staty, bland annat Gunder Hägg vid Strömvallen, racerstjärnan Ronnie Pettersson i Örebro, Nacka Skoglund på Söder i Stockholm, målvakten Kalle Svensson vid Olympia i Helsingborg och Gunnar Gren vid Gamla Ullevi i Göteborg. Dessutom har jag en känsla att allt färre statyer reses idag än bara för ett par decennier sedan i Sverige. En staty av Zlatan har ju varit aktuell ett tag och den lär väl komma att bli placerad i Rosengård? Vidare kan man ju undra när den första kvinnliga sportstjärnan i Sverige föräras en staty. Man både häpnar och skräms över den totala mansdominansen. Kanske läge för idrottstokiga Växjö att uppföra en staty av Carolina Klüft?

Maureen Margaret Smith analyserar tre statyer av fyra amerikanska idrottshjältar: Pat Tillman (amerikansk fotboll), Tommie Smith/John Carlos (friidrott) och Wilma Rudolph (friidrott). Hon slår raskt fast: "Monuments are history made visible. They are shrines that celebrates the ideals, achievements, and heroes that existed in one moment in time." Statyn av Smith & Carlos är föga förvånande hämtad från omskrivna prisceremonin från Mexico-OS 1968 när Smith vann och Carlos kom trea på 200 meter löpning för herrar. De står med lätt böjda huvuden med varsin handsbeklädd näve i luften i protest mot rasdiskrimineringen i USA. Bilden av löparna i den klassiska Svarta Panter-hälsningen är troligen ett av sportfotohistoriens mest kända, och nu också således staty. Statyn är placerad på San Jose-universitets campus i konservativa södra Kalifornien (Reagencountry) där både Smith och Carlos studerade. Att på skilda sätt uppmärksamma framgångsrika före detta studenter är enligt artikelförfattaren en trend i USA bland colleges och universitet och faktiskt något som även städer tillämpar i Sverige när det gäller sportstjärnor. Skidåkaren Föllinge-Persson (Föllinge) och Björn Ferry (Storuman) är två exempel av flera.

Statyn på San Jose-universitets campus är inte bara ett minne över ett idrottspolitiskt drama utan förmedlar också enligt författaren ett politiskt budskap: Det är rätt att säga ifrån, att agera efter sin politiska övertygelse, att vilja förändra. Här kan noteras att silvermedaljörens plats lämnades på statyn. All fokus ligger på de protesterande amerikanerna. Silvermedaljören, australiensaren Peter Norman, som dessutom lär ha stött Smith och Carlos kontroversiella aktion blev ännu en av historiens många bortglömda hjältar.[1]

Ytterligare en styrka med antologin "Visual in Sport" är att den kan tjäna som inspirationskälla till forskare som vill prova någon ny ingång i sin forskning. Själv skulle jag vilja ge mig i kast med konstnären, skridskoåkaren med mera Gustaf Fjæstad's måleri, vilket inte sällan hade idrottsmotiv, men det kanske redan är gjort?

Copyright © [Leif Yttergren](#) 2012

---

[1] Helt bortglömt har han inte blivit Norman idrottsforum.org kunde för några år sedan publicera [Wendy Varneys](#)

[1] Merit begrundar att man inte blivit Norman i rolfsteram.org kunde förstås också publicera [Wendy Varneys](#) recension av filmen om Norman, *Salute: The True Story of an Unsung Australian Hero*. [red:s anm.]